

Nederland, mene, mene, tekkel, upharsin?

<https://hdl.handle.net/1874/234780>

mm 11239

Nr. 1890. II, 6.

L. 1890
n. 1

NEDERLAND,

Mene, Mene, Tekel, Upharsin?

DOOR EEN

HOOFDOFFICIER DER SCHUTTERIJ,
OUD-OFFICIER DER INFANTERIE.

GEDRUKT BIJ
G. B. VAN GOOR ZONEN,
GOUDA.

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2975 437 5

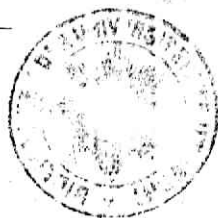
NEDERLAND,

Mene, Mene, Tekel, Upharsin?

DOOR EEN

HOOFDOFFICIER DER SCHUTTERIJ,

OUD-OFFICIER DER INFANTERIE.

GEDRUKT BIJ
G. B. VAN GOOR ZONEN,
GOUDA.

»Ik dacht aan mijn Vaderland, aan alles wat het
»verzuimd heeft te doen, sinds beteekenisvolle feiten
»en veranderingen in Europa het waarschuwde.»

De Gids (November 1886).

NEDERLAND,

Mene, Mene, Tekel, Upharsin?

"'t Is nog geen vrede op aarde."

BERGSMÄ, 1873.

In het jaar 1870, toen de worstelstrijd tusschen Duitschland en Frankrijk was uitgebroken, verkeerden de overige Staten van Europa in groote spanning, wat wel de gevolgen zouden zijn.

Onmogelijk was het, in het begin, maar eenigszins na te gaan, waar die strijd op zou uitloopen, of andere Staten zouden worden meêgesleept, of krachtig zouden optreden, om een der mogendheden bij te staan.

De algemeene geest was evenwel voor strikte onzijdigheid, maar toch wapenden zich de aangrenzende Staten om hunne neutraliteit, zoo noodig, te kunnen handhaven.

In de eerste plaats Zwitserland en België, terwijl Engeland verklaarde, deel te zullen moeten nemen aan den oorlog wanneer men België's neutraliteit bedreigde.

Ongelukkig 't land, dat daarop maar eenigszins durft rekenen.

Wanneer het militair belang het vordert, bieden onzijdigheid noch tractaten eenigen waarborg.

De geschiedenis leert voldoende, hoe weinig men zich aan tractaten stoort.

De vijf Europeesche mogendheden, die bij het tractaat van Londen van 8 Maart 1852 de onschendbaarheid van de Deensche Monarchie

hadden gewaarborgd, lieten aan dit land in 1866, zonder iets ter harer verdediging te doen, de Hertogdommen Sleeswijk-Holstein en Lauenburg ontrukken.

Eveneens lieten Frankrijk, Engeland en Oostenrijk, die bij het aanvullingstractaat van 15 April 1856, denzelfden waarborg aan Turkije hadden verstrekt, zonder protest toe, dat in 1877 de Russische troepen Rumenië binnenrukten.

Een Minister in België beweerde dan ook terecht: »De kleine Staten, die meenen op hunne onzijdigheid, op het vertrouwen op tractaten en op den waarborg en den steun van Engeland en van Europa te kunnen inslapen, moeten voortaan slechts op zich zelve rekenen.»

Nog duidelijker liet zich in 1855 Lord Palmerston uit: »Het is waar, België en Zwitserland zijn onzijdig; maar *ik hecht niet het minste gewicht aan deze onzijdigheid*, want ik heb altijd opgemerkt, dat, wanneer de oorlog uitbreekt en wanneer een natie het nuttig oordeelt om met zijn leger over een onzijdig grondgebied te trekken, *zij er zelfs niet aan denkt om de neutraliteit, bij de tractaten gewaarborgd, te eerbiedigen.*»

Het kortst en krachtigst liet Bismarck zich uit: »*De oorlog vernietigt de tractaten.*»

Rekent Nederland zich niet gevrijwaard door tractaten, het heeft altijd geslapen en slaapt nog steeds rustig voort, vervuld van de dwaze hoop, als er oorlog komt, onzijdig te kunnen blijven.

Volk van Nederland! wellicht is het oogenblik niet ver meer verwijderd, dat gij al uwe droombeelden van vrede en van onzijdigheid, op droevige wijze zult zien verdwijnen.

Deze kleine maar gewichtige afwijking achtte ik noodig. Keeren wij thans tot onze algemeene beschouwing terug.

Nederland voelde zich verplicht tot wapening, om zijne onafhankelijkheid des vereischt te kunnen verdedigen.

In het kort vernam men in die dagen daaromtrent het volgende:

Het geheele actieve leger werd te wapen geroepen en alles gereed gemaakt voor de mobilisatie der schutterij. Naar de zijde van Pruisen werden de verschillende liniën bezet en alle voorzorgen geno-

men voor de inundatiën, terwijl de zeegaten en de geheele Noord-Hollandsche kust nauwkeurig werd bewaakt.

De geestdrift was groot, het aangevraagde krediet van 4 millioen werd onmiddellijk door de Volksvertegenwoordiging toegestaan en het leger trok vol moed en met opgewektheid naar de aangewezen standplaatsen.

Het was, of Nederland uit zijn diepen slaap was wakker geschrikt, of een ieder wilde toonen, dat er nog nationale kracht en nationaal leven in hem bestond, dat de Nederlander nog niet ontaard was van de Vaderen en dat men alles op het spel wilde zetten, om vrij en onafhankelijk te kunnen blijven.

In hoeverre die geestdrift oprecht en degelijk was, wil ik hier niet beoordeelen. Er zijn er geweest, die het vuur der plotselinge geestdrift met een stroovuur hebben vergeleken, en of zij geheel ongelijk hadden, durf ik niet geheel met »neen'' beantwoorden. Opmerkelijk was het toch dat, toen na de snelle groote overwinningen van het Duitsche leger, het gevaar grootendeels was geweken, men zeer spoedig tot de gewone kalmte terugkeerde en alle gedachten aan annexatie enz. geweken waren.

Hoe dit ook zij, gedurende de zomermaanden van het jaar 1870 werden wij ernstig gewaarschuwd en thans komt, bijna twintig jaar daarna, de zoo gewichtige vraag tot ons: Of wij ons die waarschuwing ten nutte hebben gemaakt? Hebben wij, uit hetgeen wij in die dagen hoorden en zagen, iets geleerd? Zijn wij overtuigd geworden, dat, willen wij onze onafhankelijkheid kunnen bewaren, wij in dagen van vrede ons moeten voorbereiden en alles doen, zoolang er nog tijd en gelegenheid is, om eenmaal tot de verdediging van ons Vaderland in staat te kunnen zijn?

Zoodra er sprake is van de verdediging van het Vaderland, dan denken wij allereerst aan het leger, dat in den kortst mogelijken tijd, die zware taak op zich zal moeten nemen en in hoofdzaak op de gevaarlijkste en moeielijkste punten, met de verdediging zal worden belast.

Het is van genoegzame bekendheid, dat bij de mobilisatie van het leger in 1870, vele leemten in ons krijgswezen aan het licht kwa-

men en dat menigeen zeer dankbaar was, dat wij niet plotseling in een strijd gewikkeld waren, daar de allertreurigste gevolgen niet te overzien zouden geweest zijn.

Duidelijk had men leeren inzien, hoe in onzen tijd slechts enkele dagen noodig zijn, om van vredestoestand in oorlogstoestand over te moeten gaan en er dus geen sprake van kan zijn, wanneer niet alles vooraf uitstekend is voorbereid, men nog voldoende tijd zal kunnen vinden, om daarin gewenschte verbetering te brengen.

Algemeen nam men zich dan ook ernstig voor, ten minste in de eerste oogenblikken, toen de vrees er nog goed in zat, om van de ontvangen lessen partij te trekken, met alle kracht en macht aan het werk te gaan, om in den zoo onvoldoenden toestand verbetering te brengen en zorg te dragen, wanneer Nederland eenmaal werkelijk geroepen zou worden, om zijne onafhankelijkheid te verdedigen, het daartoe dan *beter* in staat zou zijn.

In hoeverre hieraan is voldaan, of onze verdedigingsliniën in behoorlijken staat zijn gebracht, of er meer eenheid van handelen is gekomen in den aanleg en de verbetering van verschillende versterkingen, of het materieel beter voldoet aan de zeer hooge eischen, die tegenwoordig worden gesteld; in één woord, of onze strijdmiddelen, in den ruimsten zin des woords, in beter, degelijker toestand zijn gebracht? kan ik onmogelijk beoordeelen. Evenmin, wat verschillende onderdeelen van de organisatie betreffen, zooals legerbestuur, legerindeeling en mobilisatie, en of daarin de zoo hoog noodig gebleken veranderingen en verbeteringen zijn aangebracht.

Aan de beantwoording van al die vragen heb ik geen oogenblik gedacht; dat laat ik over aan hen, die daarover beter kunnen oordeelen, daarvan beter op de hoogte kunnen zijn.

Hetgeen ik mij ten doel heb gesteld, is de bespreking onzer strijdkrachten, bestaande uit vrijwilligers, miliciens en in oorlogstijd de schutterij.

Misschien zal men zeggen, dat dit onderwerp reeds zoo dikwijls, door veel bekwaamere mannen is behandeld en er dus weinig nieuws van te zeggen valt.

Maar, waag ik dan te vragen, moet het laatste woord dan reeds

gesproken zijn; moeten wij maar kalm berusten, waar wij weten, dat men niet heeft willen luisteren naar de vele stemmen, die riepen: Verbeter onze strijdkrachten! en dat daarvan het gevolg kan zijn: Onze ondergang.

Waar ik die overtuiging heb, voel ik mij gedrongen, al zou het ook voor de duizendste maal zijn, opnieuw er op te wijzen, dat men den tijd tot verbetering heeft doen voorbijgaan en het *te laat!* wie weet hoe spoedig, ons al te droevig in de ooren zal klinken.

Immers is er in spijt van de ontvangen waarschuwingen in 1870, gedurende 20 jaar dus, hoegenaamd *niets* gedaan, tot verbetering onzer strijdkrachten, en waar bijna alle andere Staten van Europa dat wel hebben gedaan en daardoor in nog veel krachtiger toestand verkeerden dan in 1870, zijn wij feitelijk *achteruit* gegaan.

Mijn streven zal korthed zijn en waar ik mij, wat het leger betreft, slechts tot eene enkele hoofdzaak wensch te bepalen, zal ik, wat betreft de schutterij, uitvoeriger zijn, om zoo goed mogelijk te overtuigen, dat dáárop als strijdkracht niet mag noch kan gerekend worden.

Het is van algemeene bekendheid, dat bij bijna alle Staten van Europa de legervorming berust op het beginsel van algemeenen of persoonlijken dienstplicht en dat Nederland, in spijt daarvan, steeds het oude systeem, plaatsvervanging en nummervervisseling, is blijven huldigen.

Het was in het jaar 1875, dat de Antidienstvervangingsbond werd opgericht, zich ten doel stellende: Het verkrijgen der afschaffing van het stelsel van dienstvervanging, plaatsvervanging en nummervervisseling.

Elk goedgezinde Nederlander is dank verschuldigd aan het onvermoeid streven van den oprichter, den oud-Minister van Oorlog Graaf Van Limburg Stirum, die, gesteund door zoovele andere mannen van naam en positie, op allerlei wijzen zonder ophouden getracht heeft, dat schoone doel te bereiken, helaas! tot nu toe zonder resultaat.

Men vraagt: Hoe het mogelijk is, dat men bij ons maar halstar-rig is blijven volharden en van meening is gebleven, het beter te

weten dan de meeste Staten van Europa? Hoe het mogelijk is, dat Nederland niet met zijn tijd is meêgegaan, de bakens niet heeft verzet, toen het getij verliep?

Hoe het mogelijk is? Ziet maar eens om u heen, luister maar eens naar veler gesprekken en het antwoord behoeft gij niet ver te zoeken.

Het was éénmaal een onzer dichters, die op een toon, zoowel droefheid als toorn en ongeduld uitdrukkende, met de vraag, of liever het verwijt tot ons is gekomen:

»Wat wil men toch in Nederland?

»Men is in Nederland niet blijmoedig en op Nederland niet fier.

»Het besef van bezeten en genoten voorrechten is bedroevend flauw.

»Niets zeldzamer dan een Nederlander, die met zijn Vaderland dweept.”

Harde woorden voorzeker, maar zouden ze geheel onwaar, onverdiend zijn?

Hoe weinig belangstelling toch toont een groot deel van ons volk, in alles wat gedaan zou moeten worden, om een vrij en onafhankelijk volk te kunnen blijven. Had men meer belangstelling getoond, ik ben er zeker van, er zou meer gedaan zijn.

Waarom, sedert lang, minstens geen persoonlijke dienstplicht?

Hoofdzakelijk uit eigenbelang, gemakzucht en onverschilligheid. Mijn zoon dienen, tijd en krachten wijden aan het soldatenleven, besmet worden, door den omgang met allerlei slag van volk? Dankje wel! Ik betaal geregeld mijne belasting, betaal bovendien voor mijn zoon een remplaçant, ik vermeen, dat het voldoende is. Ik houd niet van het militaire; heeft men soldaten noodig, welnu, laat de Staat daarvoor zorgen.

Een ander: Wij kunnen ons toch niet verdedigen, het is dan ook al erg genoeg, dat jaarlijks zooveel geld onnut verloren gaat en zou ik nu nog mijn zoon laten dienen en hem daardoor eenmaal aan al de ontbering en gevaren van een oorlog blootstellen? Dankje, dat laat ik aan anderen over.

Zijn er zoo? Ja zeker, en geen gering aantal ook, die krachtigen steun vinden in nog een ander soort menschen, dikwijls de voordee-

len opgevende van aansluiting aan het Tolverbond en die voldoende toonen, dat het hun weinig kan schelen of wij geannexeerd worden of niet.

Maar, zal men mij toevoegen, nu zal het oogenblik toch spoedig daar zijn, dat men zich daaraan niet meer storen zal, het Rapport der Staatscommissie toch is daar, met haar Voorstel tot Persoonlijke dienstplicht en zullen de plaatsvervangers enz. spoedig tot het verledene behooren.

Het Rapport der Staatscommissie? Met waardeering en belangstelling, zullen zeker velen met mij, dat Rapport gelezen hebben en den indruk hebben gekregen, dat wanneer de voorstellen en wenken, daarin vervat, tot werkelijkheid mochten komen, wij een grooten stap vooruit zullen gaan. Maar wat hebben wij aan dat Rapport, zoolang er geen legerwet is ingediend; en wat hebben wij aan die indiening, zoolang de Wet niet is aangenomen?

Mijne overtuiging is, dat het nog lang zal duren, eer wij zoo'n Wet in de Staatscourant zullen lezen. Men beweert wel eens, dat de benoeming van sommige Commissies nergens anders toe dient, dan om te doen vóórkomen, alsof men ernstig het goede wil, terwijl men feitelijk beoogt uitstel.

Toen dan ook in Juni van het vorig jaar die Commissie werd benoemd, hoorde men zoo iets hier en daar mompelen, velen waren er niet mede ingenomen.

In hoeverre zij recht hadden dit te denken, wil ik niet beoordeelen, maar de vraag is toch gerechtvaardigd: Zouden zij zoo geheel ongelijk hebben?

Hoe is het toch mogelijk dat, waar die Commissie van Juni tot December werkzaam is geweest, alle mogelijke gegevens moest hebben, om tot een degelijk Rapport te komen, onlangs nog officieren naar Denemarken en Zwitserland gezonden moesten worden, om aldaar de Legervorming en de Kaderopleiding te bestudeeren?

Dat zou, naar mijn bescheiding meening, hebben moeten voorafgaan, maar dit te doen, nu het Rapport der Commissie reeds meer dan een half jaar oud is, kan niet anders dan den indruk geven, dat er wel degelijk naar redenen tot uitstel gezocht wordt.

Waarom? Reeds vóór het Rapport gereed was, vernamen wij hier en daar zoo iets van tegenwerken.

De schoolstrijd heeft jaren geduurd, nu hoopt men tot een wapenstilstand te geraken, maar onmiddellijk zal men te velde trekken tegen een anderen vijand: de Persoonlijke dienstplicht, en den strijd niet aandurvende, zal men door onderhandelingen het oogenblik van den strijd zoo lang mogelijk trachten te verschuiven.

In November 1886, zeide de Minister Beernaert, in den Belgischen Senaat:

»Ik denk, dat de plaatsvervanging moet afgeschaft worden en »dat die vraag de ernstige aandacht des lands verdient. Zoo denken »ook mijne Collega's er over. Nochtans zullen wij *geen* Wetsont- »werp indienen. Wij weten, dat de openbare meening zeer verdeeld »is en dat wij vooreerst wat licht moeten aanbrengen.»

Zal bij ons anders gesproken worden?

Wij weten, dat de Katholieke partij er tegen is; wij weten, dat eene andere kerkelijke partij, uit welker boezem wij eens gehoord hebben: »al zou het vaderland ook te gronde gaan", alles doet, om de Katholieken te vriend te houden, en dat dus, wanneer die beide partijen samenwerken, om het oude systeem te behouden, geen legerwet, waarbij van Persoonlijken dienstplicht wordt uitgegaan, ooit kans zal hebben aangenomen te worden.

Arm Nederland! Verdeeld door partij- en godsdienstvaak, waar de bede: »Geef dat ons volk eendrachtig zij en door zijn eendracht »sterk" op onze lippen verstijft, een ieder, die ernstig nadenkt, moet uwe toekomst donker inzien.

Geen persoonlijken dienstplicht, geene verbetering onzer strijdkrachten, niet in staat behoorlijk onze onzijdigheid te handhaven, onze onafhankelijkheid te bewaren, kan het anders dan dat wij, blootgesteld aan de minachting der andere Staten, uit de rij der Staten van Europa verdwijnen.

Volk van Nederland! Dan zal men u niet vragen, of gij persoonlijken of algemeenen dienstplicht wenscht; dan zullen uwe zonen hun eigen garnizoen niet meer kunnen kiezen, maar ver, zeer ver worden weggezonden en vreemde soldaten onze garnizoenen bezetten.

Dan zult gij ook oorlogslasten te dragen hebben, dan zult gij niet ten strijde gaan onder rood, wit en blauw, maar onder eene vreemde vlag, dan niet voor het Vaderland, maar voor een vreemden overheerscher.

Welk een toestand, wanneer het zoo worden moet! En dat kan de onze worden, wanneer wij blijven twisten over allerlei kleine zaken en over de hoofdzaken heenstappen en *te laat* onze krijgsmacht verbeteren.

De sterkte van ons leger bedroeg op 1 Januari 1887 ongeveer 60,000 man, terwijl, volgens de Ontwerp-organisatie der Staatscommissie, dit gebracht kan worden op ongeveer 113,000 man. Zou de sterkte dus grooter zijn, ook het gehalte zou verbeteren, daar de kern onzer natie, de ontwikkelden, dan ook er toe zouden behooren.

Wat zullen wij nu met dat legertje van 60,000 man uitrichten? Wat zal er tot verdediging onzer grenzen overblijven, na aftrek van de noodigste bezetting onzer verdedigingswerken, onzer kusten, en van de niet-strijdenden?

Stel, dat 't Duitsche of 't Fransche leger, door het Zuiden van ons land wil trekken en daardoor onze onzijdigheid zal worden geschonden, hoe zullen wij dan die onzijdigheid, met een leger van 20 à 30,000 man, kunnen handhaven?

Maar, hoor ik mij onmiddellijk toevoegen, gij vergeet onze Schutterij. Onze Schutterij?

Volk van Nederland! ruk den blinddoek af, komt tot bezinning voor het te laat is, laat u overtuigen, dat men nimmer mag rekenen op de Schutterij, dat de Schutterij onbruikbaar is.

Wees gewaarschuwd dat, kon nu 60 jaar geleden, in de jaren 1830—31, de Schutterij met eenig goed succes optreden, dit thans, bij de ontzettende veranderingen in de wijze van oorlogvoeren, totaal onmogelijk is en ik wil trachten, u de ernstige waarheid daarvan, zoo goed mogelijk, te doen beseffen.

De Wet op de Schutterijen van 11 April 1827 is meer dan verouderd en beantwoord, in geen enkel opzicht, aan de eischen des tijds. Reeds in het jaar 1830 bleek het, dat er vele leemten in

waren en nam men zich voor, zoo spoedig mogelijk, daarin te voorzien, maar toen het gevaar voorbij was, liet men de zaak kalm rusten. Verschillende pogingen zijn, in later tijd, wel gedaan, verschillende ontwerpen ingediend, maar verbetering is niet gekomen, en zoo zal het in 't volgend jaar 63 jaar geleden zijn, dat die Wet in werking is getreden.

De vraag is ten volle gerechtvaardigd: Hoe is het mogelijk, dat er nog aan gedacht wordt, dat de Schutterij bij een plotselingen oorlog iets zal kunnen uitrichten, of men niet volslagen blind moet zijn, om daaraan nog een oogenblik te gelooven?

En toch, wanneer men ziet en hoort wat er omgaat, dan krijgt men de overtuiging, dat er nog zijn, die waarde aan de Schutterij toekennen, men mag ten minste niet denken, dat men handelen zou tegen beter weten in.

Intusschen wordt daardoor de natie op een dwaalspoor gebracht en kan het Vaderland er wel eens de wrange vruchten van plukken.

Daarom is het van 't hoogste belang, openlijk voor de waarheid uit te komen en het Volk te doen inzien, dat door den onmogelijken toestand der Schutterij, wij ons, misschien eenmaal, niet krachtig zullen kunnen verdedigen.

De tijden van 1830 en '31 zijn voorbij; had men toen *maanden* ter voorbereiding, zoodat geheele bataljons vrijwilligers, die nooit gediend hadden, in den Tiendaagschen Veldtocht zich uitstekend van hunne taak gekweten hebben, thans zal men slechts *dagen* ter voorbereiding hebben.

Er zijn er, die er nog steeds op vertrouwen, dat ons weken of maanden gegeven zullen zijn en er dus nog voldoende gelegenheid zal zijn, om gereed te komen.

Zou dat een ernstig vertrouwen zijn, zou men dat in alle oprechtheid gelooven, waar alles ons zegt: Geen *maanden*, maar slechts *dagen* ter voorbereiding?

De technische verbetering der strijdmiddelen, hun vernielende uitwerking, de buitengewone getalsterkte der tegenwoordige legers, de versnelde middelen van vervoer en nog zooveel meer omstandigheden, hebben een geheel andere wijze van oorlogvoeren in het leven

geroepen, dan in de jaren 1830 en '31. Hij, die het eerst tot den strijd gereed is en den eersten beslissenden slag, aan den nog niet geheel toegerusten tegenstander kan toebrengen, zal belangrijk in het voordeel zijn.

Daarom zal eene geregelde en snelle overgang op voet van oorlog in onze dagen een der voornaamste momenten van de geheele legerorganisatie uitmaken.

In 1830 verliepen een paar maanden voor en al eer een deel der Schutterij redelijk georganiseerd naar het veldleger kon trekken; daar werden ze dag aan dag geoefend en was men daardoor in staat, er eenigszins bruikbare soldaten van te maken.

Zal dit nu ook mogelijk zijn?

Op den 19^{en} Juli 1870 werd de oorlogsverklaring van Frankrijk aan den Koning van Pruisen overgereikt; den 4^{en} Augustus overwonnen de Duitschers bij Weissenburg; den 6^{en} Augustus werd Mac-Mahon bij Wörth en Frossard bij Forbach totaal verslagen, terwijl door den gedenkwaardigen slag bij Sedan op den 1^{en} September, de oorlog tegen de legerscharen van Napoleon III als geëindigd kon beschouwd worden.

In een tijdsverloop van slechts zes weken bijna het grootste deel van het Fransche leger vernietigt en Frankrijk, voor een groot deel, ten prooi aan de overwinnaars.

Op zoo ontzettende wijze werden alle volken, en ook wij, ge-waarschuwd en aangetoond, hoeveel sneller en verschrikkelijker de wijze van oorlogvoeren was geworden en wanneer het nu bijna zeker is, dat bij den eerstvolgenden oorlog, de verschillende legers nog sneller gemobiliseerd zullen zijn, dan heeft men het recht te vragen: Durft gij nog te spreken van de Schutterij, is het u ernst, wanneer gij de menigte wilt doen gelooven, dat de Schutterij in staat is, om met het leger, ons grondgebied te verdedigen?

Word dan wakker, Volk van Nederland! en leer bijtijds inzien dat, was de Schutterij in 1870 daartoe ongeschikt, zij, vergeleken met de, gedurende 20 jaar aangebrachte groote verbeteringen in het krijgswezen, daartoe nu nog veel minder dan ooit geschikt zal zijn.

Het zal ondoenlijk zijn, dit tot in de kleinste bijzonderheden aan te toonen, maar ik wil trachten, de aandacht te vestigen op hoofdzaken en zal daarop, zooveel mogelijk, het volle licht doen vallen.

Ter voorkoming van misverstand wil ik vooraf verklaren, dat verschillende officieren en onderofficieren met grooten ijver en met opoffering van tijd en geld, zich zooveel mogelijk trachten te bewamen en zij dus op veel, wat ik verder zal aantonen, eene loffelijke uitzondering maken.

De Gemeentebesturen en Commandanten der Schutterijen zijn verplicht, jaarlijks verschillende staten in te zenden, aanduidende de sterkte der Schutterij en voornamelijk van den Eersten Ban.

Onlangs is een nieuwen staat, met liefst zeven en negentig rubrieken, nog daaraan toegevoegd, met het doel voorzeker, om tot in de kleinste bijzonderheden te weten, uit wat voor bestanddeelen de Schutterij bestaat.

Of die staat en ook de andere staten aan de werkelijkheid zullen beantwoorden, moet ik betwijfelen. Juistheid en volledigheid is toch noodig en daartoe van groot gewicht, dat van alle schutterplichtigen, zoowel tot het actieve gedeelte als tot de reserve behoorende, nauwkeurig aantekening gehouden en opgaaf gedaan worde.

Laat dit reeds te wenschen over wat de actieve Schutterij betreft, aangezien men onkundig blijft van huwelijken, het verkrijgen of overlijden van kinderen, zooveel te meer wat betreft de reserve. Geen enkele opgaaf ontvangt men, of er zijn die de Gemeente hebben verlaten of in de Gemeente zijn komen wonen, of er overleden zijn enz., men hoort van niets en men kan gemakkelijk begrijpen, hoe onvolledig de staten zullen zijn.

Daarom moet men vragen, waar toch de Schutterij, door zoovele mannen van beteekenis, ongeschikt wordt geacht: Wat heeft men er toch mede voor, wat beteekenen al die gedetailleerde opgaven en staten?

Bij het Fransche leger mankeerde, volgens Maarschalk Le Boeuf in 1870, geen knoop aan een slobkous en wat bleek later? Dat duizende manschappen, op het papier vermeld, niet bestonden.

Zal dit ook niet het geval zijn, wanneer de Schutterij wordt op-

geroepen en men vergelijkt de wezenlijke sterkte met de opgaven, en zou men dan niet mogen veronderstellen, dat het alleen te doen is, om de onwetenden te laten denken, hoe onvermoeid men toch werkzaam is, om tegen eene mobilisatie gereed te zijn?

Want gereed te zijn, voor eene plotselinge mobilisatie der Schutterij, is eene chimère.

Vraag eens aan Commandanten van Schutterijen, wat of zij daarvan weten; vraag eens naar voorschriften; vraag eens, waar de kleeding voor de reserve vandaan moet komen, welk onderdeel voor bezetting moet dienen en welk niet, en het antwoord zal eenvoudig zijn: »Daarvan weten wij niets».

Maar wees gerust, dit zal alles bekend gemaakt worden door massa's besluiten, aanschrijvingen, voorschriften enz., *op 't laatste oogenblik*, wanneer er geen tijd overschiet, om alles naar behooren, geregeld en ordelijk uit te voeren.

Aan deze eerste verplichting, regeling eener snelle mobilisatie, die niets met de meerdere of mindere geschiktheid der Schutterij te maken heeft, is niet voldaan en valt het te begrijpen, dat het dit groote onherstelbare nadeel ten gevolge zal hebben, dat de Schutterij *veel te laat* gemobiliseerd zal zijn.

Er valt over dit onderwerp nog veel meer te zeggen, maar daar het mij al te uitvoerig zou maken, wil ik de aandacht nu gaan vestigen op andere onderdeelen en zal daartoe aanvangen met:

De Officieren.

Het aantal Officieren der d.d. Schutterij, vroeger gediend hebbende, is niet noemenswaard en de groote meerderheid bestaat dan ook uit personen, die zich gedurende korten tijd, hier meer daar minder, geoefend hebben. Met prijzenswaardigen ijver trachten velen eenigszins op de hoogte te komen, maar zeker zijn er ook verscheidene, die, eenmaal Officier zijnde, zich verder van de zaken niet veel meer aantrekken.

Maar al toont men veel ijver, zou men op goeden grond durven aannemen, dat men daardoor geschikt zal worden, om, in onze dagen, bij een ernstigen krijg en met niet voldoende geoefende troepen, flink, krachtig, zelfstandig op te treden?

Ik geloof van neen.

De Regeering doet allerlei pogingen om de Officiëren in de gelegenheid te stellen zich te bekwamen.

Men verneemt van belangrijke en boeiende voordrachten, van prachtige verslagen, omtrent de gemaakte vorderingen (dikwijls door de leiders zelf opgemaakt!); dit is alles heel mooi op papier, maar zullen in de werkelijkheid ook zulke degelijke resultaten verkregen worden?

Zou men denken, dat wanneer eene voordracht wordt gehouden bijv. over de elementaire tactiek, aanval en verdediging van terrein-voorwerpen en veldwerken, aanvallend en verdedigend gevecht enz. enz., daarvan over eenige weken nog veel onthouden is en men daarmee zal kunnen volstaan? Dan heeft men weinig begrip van de ernstige onverflauwde studie, die vereischt wordt om in de militaire vakken eenigszins thuis te geraken.

Is het mogelijk, waar over 't algemeen zoo weinig gelegenheid is tot practische oefening, flink op te treden bij de oefeningen in de recrutschool, compagnieschool, het tirailleeren, velddienst enz.?

Vele (hoeveel?) mogen de reglementen deugdelijk kennen, wanneer het op de uitvoering aankomt, staan de handen, om zoo te zeggen, verkeerd.

Hoort maar eens commandeeren, het meerendeel heeft geen commando, maar al had zij dit, dan ontbreekt het nog aan een eerste vereischte, zorg te dragen dat het commando kort en flink worde uitgevoerd.

Hoort maar eens de flauwe, bijna zou ik zeggen, lamme wijze, waarop dikwijls de commando's gedaan worden; de gevolgen blijven dan ook niet uit. De uitvoering geschiedt even lam en ongelukkig en een ieder doet de beweging ongeveer zoo langzaam als hem goeddunkt.

Let maar eens op. Wanneer bijv. het commando: »rechts om, voorwaarts marsch" wordt gedaan, men valt bij de wending haast om en bij het aanmarcheeren is de troep onmiddellijk uit den pas.

Daaraan is het dan ook veelal te wijten, dat de bewegingen door de Schutterij zoodanig worden uitgevoerd, dat zij den spot, de lachlust van het publiek opwekken.

Laat ons toch eerlijk, laat ons waar zijn.

Houdt met de Officiëren bijv. theorie over de velddienst en vraag hun eenige weken of maanden daarna, onverwacht, eens naar terreinleer en schetsen, marschveiligheidsdienst, verplichtingen, commandanten van veldwachten, schildwachten, patrouilles enz. Hoe velen zouden dan toonen, daarvan al het noodige te weten?

En dat moet men weten, en dan niet maar zoo wat op een theorieavondje, maar in de werkelijkheid met den vijand voor oogen.

Doch genoeg, ik maak er geen verwijt van aan de Officiëren, zij kunnen niet veel beter. De gelegenheid tot geregelde degelijke oefening bestaat er niet en er wordt daarbij van personen, die nimmer gediend hebben, zeer veel ijver en toewijding gevorderd, om met lust de droge militaire vakken te leeren en te onderhouden.

Maar bedroevend is het, dat men steeds is blijven aanstellen, zonder er eenige degelijk gestelde voorwaarden aan te verbinden. Als de sterkte maar compleet is, geschikt, minder geschikt, totaal ongeschikt, daar zal minder op gelet worden, ongelukkig zullen wij met de duizenden op papier, den vijand niet tegen kunnen houden.

Over de Officiëren der rustende Schutterij slechts een enkel woord, de geheele organisatie toch dier Schutterij is, in onze dagen, beneden alle kritiek. De meeste Officiëren, die aangesteld worden, hebben nooit gediend, weten totaal niets en behoeven ook niets te weten.

Mag ik u voordragen voor Officier? Liever niet, ik weet nergens van en ben niet van plan er iets voor te doen. Dat is niet noodig, maar ik had gaarne mijn aantal compleet. En eenige weken later bekleedt die persoon de eervolle betrekking van Officier.

Wat denkt men toch met die menschen uit te voeren, die er nog minder van weten dan het achterlijkste lid eener dienstdoende Schutterij?

Geve het antwoord wie kan, mij is dit onmogelijk.

En dan heeft men nog de bepaling in de Wet, dat zoo'n Officier, misschien wel Kapitein, overgaande naar eene Gemeente, waar de Schutterij dienstdoende is, alléén in zijn vorigen of in eenen hooger rang kan ingedeeld worden. Wat moet men nu met zoo'n Officier doen?

Treurig, treurig moet men zeggen, dat zoo'n Wet 63 jaar in stand is gehouden.

Laat het genoeg zijn, dit onderwerp raakt nooit uitgeput ter bespreking, ik vermeen er voldoende van gezegd te hebben en zal nu overgaan tot:

Het Kader.

Omtrent het Kader kan gerust gezegd worden, dat een deel, hoewel niet geheel, toch beter berekend is voor hare taak, en wel om de eenvoudige reden, dat een deel van het Kader getrokken kan worden uit schutterplichtigen, die vroeger gediend hebben en er ook nog al vrijwillig Kader is, in hoofdzaak daar, waar eenig traktement wordt gegeven. Men treft dan ook Kaderleden aan bij de Schutterij, die met goeden wil bezield, zich blijven oefenen en bekwamen en een voorbeeld zijn voor de andere leden der Schutterij. Ongelukkig is dit niet altijd het grootste gedeelte en laat de rest ook hier veel te wenschen over.

Het is natuurlijk dat, wanneer men voor het Kader zooveel mogelijk gedienden neemt, men niet altijd de keus heeft uit personen, die bij het leger een graad hebben bekleed.

Wanneer men nu na de indeeling, een gewezen milicien aanwijst om Korporaal te worden, dan toont hij wel eenige ambitie, maar zoodra heeft hij niet de strepen, of de ijver verflauwt en hij doet niet veel meer, dan waar de Wet hem toe verplicht. Men moet dan ook maar eens de vrijwillige oefeningen nagaan. Tracht men die zoo prettig mogelijk te maken, door het uitloven van prijsjes voor goed schieten, door het verstrekken van eenige versnapering, dan is de opkomst nog al redelijk, maar $\frac{1}{4}$ of $\frac{1}{2}$ blijft toch nog absent.

Veel van wat door mij gezegd is omtrent de Officieren, zooals kennis van reglementen, toon van commando, geschiktheid tot het geven van instructie, flink optreden tegenover de troep, is ook op een groot deel van het Kader van toepassing en mag men nimmer op eenig voldoende geschikt Kader rekenen.

Wat nu aangaat mijn oordeel over de verdere leden der Schutterij, is dit bepaald nog veel ongunstiger.

De Fransche revolutionnair, uit de school van Rousseau, ver-

kondigden wel de *rechten* van den mensch, maar verzuimden ook van de *plichten* te spreken.

Gerust zou men in menig vaandel der Schutterij dit motto kunnen plaatsen: Geen plichten. Wel rechten!

De naam van Schutter is langzamerhand in discrediet geraakt en er zijn er niet veel, die er een eer in stellen dien naam te dragen.

Het is van algemeene bekendheid, dat zeker 95% der schutterplichtigen een onoverkomelijken weerzin hebben tegen het Schutter zijn.

Dat daaruit, van het begin af, vele moeilijkheden voortspruiten, zal niemand ontkennen, en er behoort dan ook zeer veel tact toe, om die eenigszins weg te nemen. Men zal dit, evenals ik, wel ondervonden hebben en vooral met hen, die tot den minderen stand behooren. Maar dit te beproeven, met velen die tot den gegoeden stand behooren, is mijns inziens, onbegonnen werk.

Iemand, die buiten de Schutterij staat, kan zich geen denkbeeld vormen van de onverschilligheid, den onwil, den tegenzin, die door dat soort menschen aan den dag wordt gelegd.

Er zijn er onder, die 't er op gezet schijnen te hebben, gedurende de 5 dienstjaren rekrut te blijven. Zij nemen nooit deel aan eenige vrijwillige oefening, blijven nu en dan in dienst weg, kunnen daarvoor de geregelde oefening niet volgen, gaan dus weinig vooruit en bereiken zoo hun doel.

En dat zijn de menschen, die door opvoeding en onderwijs, niet alleen de anderen tot voorbeeld moesten zijn, maar ook door hunne meerdere ontwikkeling, gemakkelijker, beter en vlugger geoefend hadden kunnen worden.

Algemeen vertrouwt men, dat op hen, die vroeger gediend hebben, in tijd van gevaar kan en mag gerekend worden.

Dit geheel te ontkennen, mag ik niet, maar daarom wil ik toch niet verzwijgen, dat men daarin wel eens bitter teleur gesteld zou kunnen worden.

De gedienden worden, naarmate zij gehuwd zijn en kinderen hebben, evenals de andere Schutters in 3 Bans verdeeld.

De 1^e Ban wordt het eerst opgeroepen en daarna, zoo noodig,

de 2^e en 3^e Ban en nu is mij uit verschillende staten gebleken, dat men kan rekenen op hoogstens $\frac{1}{4}$ gedienden 1^e Ban en $\frac{1}{3}$ gedienden bij de 2 overige Bans.

In het jaar 1870 werd de 1^e Ban der dienstdoende Schutterij voorbereid en samengevoegd en bleek toen, dat slechts een 15,000 man infanterie en een 2000 man artillerie beschikbaar waren; dus $\frac{1}{4}$ van 17,000 of maar ruim 4000 gedienden, een gewichtig getal om op te rekenen.

Zal dit dus tegenvallen, ook de geoefendheid.

Het voorbeeld, der te voren genoemde onverschilligen, werkt aanstekelijk, vooral op de gedienden.

Als zij geen flink en degelijk instructeur tegenover zich weten, schijnt het of zij er een genot in vinden, de bewegingen zoo slecht mogelijk uit te voeren en doet het dienen bij de Schutterij hen dikwijls meer achteruit dan vooruitgaan.

Wat nu aangaat, de overige leden der Schutterij, zij, die nooit gediend hebben en door mij gerangschikt worden onder de gewilligen, de goedgezinden, verklaar ik, dat het met den besten wil onmogelijk is, in aanmerking nemende de bespottelijk weinig wettelijke oefeningen, hen maar eenigszins te oefenen en zou men bijna geneigd zijn te verklaren, dat het zóó oefenen, eene onnutte plagerij is.

Die menschen moeten op 26jarigen leeftijd, sommigen nog ouder, allerlei bewegingen leeren uitvoeren, die hun te moeielijker zullen vallen, naarmate zij in hun jeugd minder aan gymnastische oefeningen hebben deel genomen en waarvan het natuurlijk gevolg is, dat zij weinig geschiktheid hebben, hunne ledematen goed los te bewegen.

Daardoor valt de behandeling van het geweer, het behoorlijk marcheeren enz., die menschen zoo moeielijk en worden zij door eene oefening spoediger vermoeid.

Maar al ware dit niet zoo, wie ziet er kans op, gedurende den zoo korten oefeningstijd, van een mensch die nooit iets geleerd heeft, een eenigszins bruikbaar soldaat te maken?

Mij is bij ondervinding gebleken, dat dit onmogelijk is en ik noem het onverantwoordelijk op die menschen, bij een plotselingen oorlog, te rekenen.

Met een enkel woord nog iets over de gelegenheid tot oefening en de orde en tucht.

Ingevolge Art. 42 der Wet, moeten de oefeningen plaats hebben van 1 April tot 1 October, en wel om de 14 dagen, terwijl zij slechts 2 uren mogen duren; dus gedurende 6 maanden ongeveer 13 oefeningen.

Het komt echter nog al eens voor, dat door ongunstig, regenachtig weder, eene oefening niet kan doorgaan en dit gemiddeld op driemaal stellende, blijven er 10 *oefeningsdagen* per jaar over.

Noodig is het de menschen, die door ongewoonte spoedig vermoeid zijn en dikwijls eenen zeer vermoeienden dag achter den rug hebben, eenige oogenblikken rust te geven. Stel dit op een half uur ongeveer, dan blijft er voor oefening 1½ uur over, gevende voor 10 oefeningen: *vijftien uur* per jaar.

Brengt men daarbij nog in rekening, dat verscheidene Schutters, een of meermalen wegblijven, dat schippers, beampten bij post-, telegraphie-, spoorwezen enz. bijna altijd vrij zijn, dan zal men toch wel kunnen en willen begrijpen dat de Schutterij, volgens de Wet, niet te oefenen is en er dus nooit iets degelijks van gemaakt kan worden.

Van theoretische oefening, zoo hoog noodig, is geen sprake bij de Wet niet alleen, maar zelfs is er bij verschillende aanschrijvingen, o. a. nog in 1880, uitdrukkelijk op gewezen, dat men wel mag oproepen om te spreken over dienstzaken, maar, in geen geval, tot het houden van theorie.

En wat zou gemakkelijker geweest zijn, dan gedurende de winteravonden, wanneer het meeste werk tijdig is afgelopen, al was het tweemaal 's weeks, het bijwonen der theorie verplichtend te stellen. Daardoor zou veel gewonnen zijn geweest en veel minder moeilijkheden voorgekomen zijn, dan thans bij de zomeroefeningen, in een tijd en op uren dat een ieder druk werk heeft.

Vooral veel verplichte theorie voor Officiëren en Kader, zou zeer veel nut hebben kunnen doen en daardoor zou voorkomen worden, het zoo dikwijls en somtijds voortdurend absent zijn, waardoor velen eene geregelde cursus niet kunnen volgen en dus van eene vruchtdragende opleiding verstoken blijven.

Geene verplichte theorie, veel te weinig oefeningen, maar dit steeds bestendigd, in de allerdwaaste hoop, dat de tegen hunnen zin oproepenen, zoo maar zullen aanvullen alles, waar de Wet in te kort schiet.

Leest daartoe maar eens de Wenken voor de Commandanten der Schutterijen, van hooger hand, ter opvolging ernstig aanbevolen, en ziet dan eens wat men wenscht, dat theoretisch gedaan wordt tot opleiding van het Kader en de Officiëren en gij zult meer dan verbaasd staan.

Uitgebreide voorschriften omtrent het theoretisch onderricht en dat terwijl de Wet geene theorie kent, zoo sterk zelfs, dat die Wet de theorie niet als dienst beschouwd wil hebben, en een toestand gehandhaafd wordt, die een ieder als ongerijmd moet beschouwen.

Het is toch voorgekomen, dat een Onderofficier, die wegens ongehoorzaamheid en verzet tegen een zijner meerderen op eene theorie, gestraft was, maar door Gedeputeerde Staten werd vrijgesproken, omdat deelneming aan eene vrijwillige en onverplichte oefening geen »dienst" is bij de Wet bedoeld, en dus geene onderwerping aan de schutterlijke tucht en wet medebrengt.

Elke vrijwillige oefening dus een: onder-ons-je, een koffiepraatje, geen rang, geen gezag mag daarbij voorzitten. Kan het erger? Blijkt hieruit niet ten volle, de bespottelijkheid der Wet, tot vorming eener bruikbare reserve? *Zeker!*

Hoe is het mogelijk, waar dit in 1857 is voorgevallen en de Ministers van Justitie en van Binnenlandsche Zaken daar tegen op zijn gekomen, hierin tot nu toe, niet de gewenschte, zoo noodige, verbetering is gebracht?

Doch wat onzinnige vraag. Zoo dikwijls komt het voor, dat Gedeputeerde Staten eene geheel andere opvatting hebben, meestal ten nadeele van het gezag, dan de Ministers, wat betreft de uitlegging van verschillende Wetsartikelen, en toch is het nooit beproefd, die artikelen duidelijker te maken.

Onder alles heeft men gelukkig nog deze lichtzijde, dat er nog menschen gevonden worden, waarbij het plichtgevoel niet is uitgedoofd en dan ook voldoen aan de pogingen der Commandanten, om

vrijwillige oefeningen bij te wonen, waardoor de Schutterij ten minste nog beter figuur maakt, dan onder de Wet ooit mogelijk zou zijn. Hier heb ik het oog op hen, die bij de Schutterij ingedeeld zijn en nooit hebben gediend, zich toch gedurende de wintermaanden vrijwillig oefenen in den wapenhandel.

Men moet respect hebben voor al die menschen, die van 1 October tot 1 April, eens of tweemaal per week opkomen en een oefenings-tijd doorloopen gelijkstaande aan 3 of 4 jaar wettelijke oefening.

Hoe zou het er toch wel uitzien, als dat niet gebeurde?

Reken 5 jaar actief, ieder jaar eens absent, geeft in het geheel 65 à 70 oefeningsuren en neemt men daarbij in aanmerking, het niets leeren van 1 October tot 1 April, zoodat men tegen 1 April weder veel vergeten is, dan zal ieder deskundige begrijpen, wat resultaten verkregen kunnen worden.

Maar, is het geoorloofd bij een Wet, die een deel van het volk weerbaar wil maken, afhankelijk te zijn van de meer of mindere liefhebberij, om zich te bekwamen; mag men een groot deel (het grootste bijna zeker) overlaten aan goeden wil enz. en er op rekenen, dat als de Wet te kort schiet, vrijwillig in alles voorzien zal worden?

Mijns inziens, neen, en er is zeker geen verder bewijs noodig, om de onmogelijkheid der Wet aan te toonen.

Omtrent: »orde en tucht» kan ik kort zijn, een ieder weet, dat de meeste Schutters daarvan niet eenig begrip hebben, en dat de Wet daarvan in vele opzichten de oorzaak is.

En het is toch zoo noodig, dat men leert, oogenblikkelijk en onvoorwaardelijk te gehoorzamen, om te midden van den strijd gewend te zijn, blindelings de bevelen zijner chefs uit te voeren.

Door het gemis aan orde, kan er geen sprake zijn van samenhang, van vertrouwen op elkander in de ure des gevaars, dat voor den soldaat eene eerste vereischte is, om den vijand met moed tegemoet te kunnen gaan.

Daarom zal niet te vertrouwen zijn op de Schutterij en ik vrees maar al te zeer dat, als zij eenmaal tegenover den vijand zou moeten staan en door een salvo van den vijand eene afdeeling uit elkan-

der gejaagd wordt, geen Chef in staat zal zijn, zijne manschappen weder te verzamelen.

Wanneer men nu al het vorenstaande met ernst heeft nagegaan en overwogen, dan twijfel ik niet, of menigeen zal, eerlijk en oprecht, met mij durven verklaren:

»De Schutterij is onbruikbaar!»

Officieren, Onderofficieren en verdere leden der Schutterij, die u vrijwillig tracht te oefenen, die getoond hebt dat gij uwe plichten kent en ook uw plicht vervult, u maak ik er geen verwijt van, ik waardeer juist ten zeerste alles wat gij doet; maar is de Schutterij ongeschikt, om den Vaderlandschen grond te verdedigen, dan wijt ik dat aan de slechte organisatie der Schutterij, aan de verouderde en thans totaal ongeschikte Wet.

De Minister van Oorlog heeft het uitzicht geopend, op indiening der Legerwet in Januari van het volgend jaar.

De groote vraag is nu: Of er geheel gebroken zal worden met het oude systeem, zoo spoedig mogelijk, en de persoonlijke, kon het zijn algemeene, dienstplicht zal worden ingevoerd en of zoo'n Wet genade zal vinden in de oogen onzer Volksvertegenwoordigers?

En wanneer men nagaat, wat vooraf daaromtrent door mij gezegd is, dan vermeen ik, dat het niemand bevreemden zal, wanneer ik verklaar: dat ik nog niet zoo gerust ben en verschillende zaken oorzaak kunnen zijn, dat geen nieuwe Legerwet wordt aangenomen en daardoor de toe-

stand zoo ongelukkig zal blijven, als zij nu al een reeks van jaren geweest is.

Daarom heb ik mij verplicht geacht te spreken, daarom is mijn eenig streven geweest, voor zoo verre mij dat mogelijk was, goed te doen uitkomen en te doen begrijpen, dat de Schutterij moet verdwijnen en plaats moet maken voor eene deugdelijke reserve.

Het is daarom, dat ik mij met volle vrijmoedigheid tot u wend: *Vertegenwoordigers van het Nederlandsche Volk!* en u toeroep:

Zet, wanneer de Legerwet aan de orde is, voor eenige oogenblikken alle partij- en geloofskwesties op zij, steun den Minister van Oorlog, waar hij het goede wil, en hebt maar één doel voor oogen: *Het behoud van ons dierbaar Vaderland!*

Herinner u, hoe eene kleine natie als de onze, zich heeft weten te ontwikkelen, zich heeft weten te verzetten tegen dwingelandij en heerschzucht; hoe zij haar gezag heeft weten te grondvesten, uit te breiden en te handhaven.

Bedenk, wat wij verplicht zijn aan onze groote roemrijke voorouders, wat wij te danken hebben aan de Helden uit ons zoo geliefd stamhuis van Oranje!

Roep onze gansche geschiedenis voor uwen geest en denk aan de toekomst van ons Volk!

Het kan gebeuren, dat eenmaal van het Koningskind, onze zoo beinnide jeugdige Prinses, de bede omhoog stijgt: Bescherm, o God! bewaak den grond? terwijl zij Haar Volk toeroept: Verdedig, bewaar het Erfdeel mijner Vaders!

Moge dan duizende geofefende mannen zich scharen om Haar troon, en Haar de kracht geven, om fier den vijand te kunnen toevoegen: *Je Maintiendrai!*

God geve dat! en moge dan ook nooit de ontzettende dag voor ons aanbreken, waarop het vonnis zou moeten worden uitgesproken: „Nederland, geteld, gewogen, te licht bevonden en verdeeld.”

H. W. G. KONING.

GOUDA, DECEMBER 1889.